

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Карпенко Ю.О.

студентка,

Львівський національний університет імені Івана Франка

КОЛІЗІЇ ЗАКОНОДАВСТВА У ПИТАННЯХ СПАДКУВАННЯ ЩОДО РУХОМОГО ТА НЕРУХОМОГО МАЙНА

В силу особливого характеру міжнародного приватного права, яке ще називають «колізійним» з огляду на те, що законодавство держав порізного вирішує одні й ті самі питання, норми, які регулюють перехід власності загиблого до його спадкоємців, також істотно відрізняються за змістом. Це стосується і питань спадкування щодо рухомого та нерухомого майна.

За загальним правилом, регулювання спадкових відносин у міжнародному приватному праві здійснюється у спосіб застосування: колізійної норми, яка закріплена в спеціальному законодавстві держави, та матеріальної норми права тієї держави, до якої відсилає прив'язка колізійної норми; колізійної норми, яка закріплена в міжнародному договорі, та матеріальної норми права тієї держави, до якої відсилає прив'язка колізійної норми; матеріальної норми міжнародного договору. Отже, регулювання міжнародних спадкових відносин може відбуватися лише через взаємодію колізійної норми з матеріально-правовою нормою відповідної держави та з використанням спеціальних методів міжнародного приватного права [1, с. 132].

Луниця Л. А. звертає увагу на певну залежність між двома інститутами права, а саме права власності і спадкового права: спадкове право отримує зміст від права власності у тому сенсі, що предметом спадкування може бути лише те, що може бути предметом власності громадянина (тут мова йде про власність, маючи на увазі не тільки речові права, а й усі майнові права, що належать даній особі, а отже, і відповідні права вимоги). Тобто, вказується на примат інституту права власності щодо інституту спадкового права. Похідний у зазначеному сенсі характер інституту спадкування призводить до того, що не лише у цивільному, а й у

міжнародному приватному праві регулювання відносин власності та спадкових відносин значною мірою пов'язані між собою і що річ, яка не може бути предметом власності фізичної особи, не може бути і предметом спадкування [2, с. 688].

Залежно від предмета спадкових відносин колізійні норми можна поділити на колізійні норми щодо: спадкування рухомого майна; спадкування нерухомого майна; спадкування інших майнових прав та обов'язків [1, с. 132]. На думку Васильченко В.В., у національному колізійному праві різних країн світу сформувалося два підходи при визначенні спадкового статусу зазначеного виду цивільно-правових відносин. Перший ґрунтується на єдності спадкового статусу, коли право, що підлягає застосуванню до спадкових відносин як із приводу переходу нерухомого майна, так і з приводу переходу рухомого майна визначається на основі єдиного спільного критерію. Другий підхід – на теорії «розщеплення спадкового статусу», який виявляється у застосуванні різних колізійних критеріїв для нерухомого та рухомого майна [3, с. 165–166].

При цьому Фединяк Г.С. зазначає, що найпоширенішою причиною виникнення колізій у спадкових правовідносинах є саме наявність різних способів вирішення юридичної долі двох видів майна: рухомого та нерухомого [4, с. 277].

Так, англійське колізійне право проводить розмежування між спадкуванням рухомого та нерухомого майна: спадкування нерухомості визначається за законом її місцезнаходження як у разі спадкування за законом, так і у разі спадкування за заповітом; щодо рухомого майна за відсутності заповіту застосовується закон останнього доміцилію спадкодавця. Американське право в питаннях успадкування в основному дотримується колізійних принципів англійського права. Французька доктрина з XVI століття дотримується погляду, відповідно до якого спадкування нерухомого майна підпорядковується закону його місця знаходження, а рухомого – особистому закону спадкодавця (який трактується тут як закон доміцилію) [2, с. 698–690]. Застосування колізійних прив'язок *lex rei sitae* щодо нерухомого та *lex domicilii* щодо рухомого майна відповідно передбачено також ст. 149 Загальних положень цивільного права КНР 1986 р. [5, с. 223]. Тобто зазначені вище держави при вирішенні питання щодо спадкування різних видів майна керуються теорією «розщеплення спадкового статусу», оскільки застосовують різні колізійні прив'язки для нерухомого та рухомого майна.

На відміну від них ст. 24 і 25 Ввідного закону до Німецького цивільного уложення дотримуються єдиного колізійного принципу: до всієї спадщини в цілому (як її рухомої, так і нерухомої частини) застосовується особистий закон спадкодавця – його «національний» закон на момент смерті. Такий же єдиний принцип визначення спадкування за законом громадянства спадкодавця передбачають японський закон 1898 р. (ст. 25), Цивільні кодекси Італії (ст. 23), Єгипту (ст. 17), Сирії (ст. 18), Греції (ст. 28), Португалії (ст. 62) [2, с. 690]. Тобто в цих країнах послуговуються підходом єдності спадкового статуту.

Конфлікт кваліфікацій можливий і в тому випадку, коли поняття «нерухомого майна» у праві різних держав має неоднаковий зміст. Причиною цього є різний підхід у національному законодавстві держав щодо віднесення тих чи інших речей до категорії рухомих або нерухомих.

Так, в англо-американській практиці кваліфікація речі як нерухомості визначається відповідно до *lex rei sitae*, а у французькій практиці – *lex fori* [2, с. 690]. Відповідно до ч. 2 ст. 38 Закону України «Про міжнародне приватне право» належність майна до нерухомих або рухомих речей, а також інша класифікація майна визначаються правом держави, у якій це майно знаходиться [6].

Колізійні норми, які регулюють питання спадкування майна, містить і Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 року, в якому колізійному регулюванню спадкових відносин присвячений розділ X «Колізійні норми щодо спадкування». Він містить лише дві статті, які можуть застосовуватися до вирішення питань спадкування рухомого та нерухомого майна. Ст. 70 містить загальне правило і визначає право, яке буде застосовне до всіх спадкових відносин. Ним є право держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання. Проте до питань спадкування нерухомого майна, майна, що підлягає державній реєстрації ст. 70 може бути застосовна лише з урахуванням ст. 71 і 72 цього нормативно-правового акта. Так, відповідно до ст. 71, спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно, а майна, яке підлягає державній реєстрації в Україні, – правом України. При цьому Михайлів М. О. звертає увагу на те, що положення вище зазначеної статті поширюються і на спадкування рухомого майна, яке відповідно до законодавства України підлягає державній реєстрації, та на спадкування речей, на які, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 181 ЦК України, поширюється режим нерухомої речі, а саме: повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні

об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації [1, с. 136].

З огляду на вище викладене доцільним видається уніфікація підходу щодо віднесення тих чи інших речей до категорії рухомих або нерухомих та колізійних норм у законодавствах різних держав щодо спадкування цих видів майна.

Список використаних джерел:

1. Михайлів М. О. Колізійне регулювання спадкових відносин у міжнародному приватному праві. *Право України*. 2020. № 6. С. 127–146.
2. Лунц Л. А. Курс международного частного права. В 3-х т. Москва : Спартак, 2002. 1007 с.
3. Васильченко В. В. *Науково-практичний коментар Закону України «Про міжнародне приватне право»*. Київ : Істина, 2007. 200 с.
4. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. *Міжнародне приватне право : підручник*. 3-тє вид., доп. і перероб. Київ : Атіка, 2005. 544 с.
5. Богуславский М. М. *Международное частное право : учебник*. 5-е изд., перераб. и доп. Москва : Юристъ, 2005. 604 с.
6. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005 р. № 32. Ст. 422.